

18. 12. 2024

# **REGISTR SKUTEČNÝCH MAJITELŮ A POLITICKY EXPONOVANÉ OSOBY**

Policy brief

Transparency International

Bosna a Hercegovina

# Účinná opatření proti praní špinavých peněz v Bosně a Hercegovině

Tato publikace vznikla v rámci projektu *Účinná opatření proti praní špinavých peněz v Bosně a Hercegovině*. Transparency International – Česká republika o.p.s. děkuje za finanční podporu projektu Programu transformační spolupráce Ministerstva zahraničních věcí ČR.

Více informací o projektu na [www.transparency.cz](http://www.transparency.cz).

**Autor:** Transparency International Bosna a Hercegovina

Grafická úprava: Lucia Vilimovská

©2024 Transparency International ČR. Všechna práva vyhrazena.

# Úvod

Nedostatečná transparentnost skutečných majitelů byla identifikována jako jedna z hlavních slabin v rámci legislativy proti praní špinavých peněz (Anti-Money Laundering – AML) v Bosně a Hercegovině. I když nedávno přijatý zákon proti praní špinavých peněz stanovuje povinnost identifikace a verifikace skutečných majitelů, absence centralizovaného systému pro evidenci skutečných majitelů, známého jako registr skutečných majitelů (Beneficial Ownership Registry – BOR), zásadně brání boji proti finanční kriminalitě v této zemi.

Tento policy brief shrnuje aktuální výzvy v oblasti transparentnosti skutečných majitelů v Bosně a Hercegovině, vyzdvihuje rizika, která takové situace přináší, a předkládá argument, že veřejný centralizovaný registr je nezbytný jak pro zlepšení dohledu nad financemi, tak pro sladění pravidel AML s mezinárodními standardy. Pravidla AML navíc brání zneužívání finančního systému k nezákonným účelům, mimo jiné k praní špinavých peněz anebo financování terorismu.

Bosna a Hercegovina i Česká republika přijaly legislativní opatření, která se zaměřují na otázku politicky exponovaných osob (Politically Exposed Persons – PEP), které kvůli svým významným veřejným funkcím představují vysoce rizikovou skupinu z hlediska zapojení do korupce nebo finanční kriminality. Tento dokument také porovnává opatření uplatňovaná vůči PEP v Bosně a Hercegovině a České republice, zejména pokud jde o odpovědnost finančních institucí a dalších komerčních subjektů při provádění hloubkové kontroly (tzv. due diligence).

# Kontext

Skutečným majitelem se rozumí fyzická osoba nebo osoby, které v konečném důsledku vlastní nebo ovládají podíl v právnické osobě nebo uspořádání. Transparentnost skutečných majitelů je široce uznávána jako klíčový nástroj v boji proti praní špinavých peněz, financování terorismu a další finanční kriminalitě, přičemž mezinárodní organizace jako FATF (Financial Action Task Force – FATF) a EU zdůrazňují její důležitost.

Registr skutečných majitelů (BOR) slouží jako centralizovaná databáze, kde jsou identifikováni, ověřováni a evidováni skuteční majitelé právnických osob. Tyto registry jsou často zpřístupněny veřejnosti nebo konkrétním regulačním orgánům. BOR se osvědčil v mnoha zemích jako účinný mechanismus pro zajištění firemní transparentnosti a odpovědnosti.

Rámec AML/CFT (Countering the Financing of Terrorism – CFT) také řeší politicky exponované osoby (PEP), které jsou kvůli svým pozicím považovány za vysoce rizikové. Mezi PEP v Bosně a Hercegovině a v České republice patří hlavy států, ministři, poslanci, vysocí vládní úředníci a vysocí armádní důstojníci. Aby se snížila rizika spojená s PEP, musí finanční instituce provádět zvýšenou hloubkovou kontrolu (due diligence) při navazování obchodních vztahů s těmito osobami. To znamená přísnější kontrolu osob, u nichž je vyšší riziko, že budou vzhledem k vysokým funkcím, které zastávají, zapojeny do korupce nebo finančních trestných činů.

# Aktuální situace v Bosně a Hercegovině, pokud jde o skutečné majitele

Nová regulace AML/CFT v Bosně a Hercegovině ukládá společnostem povinnost identifikovat a ověřit skutečné majitele svých klientů, aniž by však byla vytvořena jakákoliv centrální autorita a systém pro zaznamenávání a zpřístupnění těchto informací. Stát nemá mechanismus, který by umožnil systematické a okamžité identifikování jednotlivců stojících za právníckými osobami. V současnosti se identifikace opírá o záznamy, které si jednotlivé společnosti vedou, což však znamená, že tyto záznamy jsou neúplné a náchylné k manipulaci.

## Rizika stávajícího stavu

Nedostatek centralizovaných registrů zvyšuje rizika:

- **Praní špinavých peněz:** Absence BOR umožňuje jednotlivcům a organizacím skrývat nelegální prostředky, což ztěžuje efektivní sledování původu finančních transakcí ze strany státních orgánů.
- **Korupce a daňové úniky:** Absence veřejného přístupu k BOR umožňuje vytváření fiktivních firem pro skrývání vlastnictví, čímž poskytuje ochranu korupčním aktérům a daňovým podvodníkům skrze právní mezery.
- **Poškození reputace:** Nezavedení BOR v Bosně a Hercegovině může vytvořit negativní obraz země u mezinárodních investorů a institucí. To následně může odradit zahraniční investice a negativně ovlivnit celkový finanční výhled země.
- **Externí neefektivita:** FATF a EU stanovily jasné požadavky v oblasti AML, které musí jurisdikce splnit. Zavedení BOR v Bosně a Hercegovině je v tomto kontextu klíčové pro sladění s mezinárodními standardy. Nedodržení těchto požadavků by mohlo vést k větší kontrole, finančním sankcím, a dokonce k vyloučení z globální finanční komunity.

## **Případová studie: Česká republika**

Registr skutečných majitelů v České republice, známý jako Evidence skutečných majitelů (ESM), slouží jako příklad iniciativy zaměřené na transparentnost. Tento registr (evidence) shromažďuje, ověřuje a veřejně poskytuje informace o skutečných majitelích právnických osob. Zajištěním přesných a aktuálních údajů pak hraje BOR klíčovou roli v boji proti finančním trestným činům a budování důvěry v korporátní sektor jakéhokoliv státu. Zavedení podobného registru v Bosně a Hercegovině by výrazně zlepšilo AML rámec země, sladilo by ho s mezinárodně osvědčenými postupy a posílilo by schopnost zabránit praní špinavých peněz, financování terorismu a dalším finančním trestným činnostem.

### **Bosenský zákon AML a politicky exponované osoby**

V Bosně a Hercegovině zákon o AML obsahuje zvláštní podmínky pro PEP, byť v omezené podobě, což umožňuje prověřování těchto osob bankami, nadacemi a asociacemi různých dalších organizací. Tento přístup je v souladu s praxí v České republice, kde tvoří klíčový aspekt aktuálních AML politik: shromažďování informací o původu finančních prostředků při jednání s PEP. Toto opatření je klíčové v boji proti praní špinavých peněz, protože zajišťuje jasnou představu o tom, zda jsou zdroje finančních prostředků legální, nebo zda jsou spojeny s nezákonnými aktivitami.

### **Hlavní povinnosti v bosenském právu týkající se PEP**

Podle článku 12 bosenského AML zákona jsou banky a další finanční instituce povinny zavést opatření CDD (Customer Due Diligence) mimo jiné v následujících oblastech:

- **Založení obchodního vztahu:** povinné osoby musí ověřit identitu klienta nebo, pokud je to relevantní, potvrdit jejich status jako PEP při navazování nového obchodního vztahu.
- **Transakce vysoké hodnoty:** Jakékoli transakce přesahující částku 30 000 KM musí podléhat hloubkové kontrole (due diligence) zaměřené na posouzení rizik spojených s většími finančními transakcemi.
- **Podezření na praní špinavých peněz nebo financování terorismu:** pokud existují oprávněná podezření na praní špinavých peněz nebo financování terorismu, jsou opatření hloubkové kontroly (due diligence) povinně aplikována bez ohledu na částku transakce.

# Doporučení

Pro řešení nedostatků v regulačním rámci AML v Bosně a Hercegovině jsou navržena následující doporučení:

- **Okamžité vytvoření centralizovaného registru skutečných majitelů (BOR)** – Na základě modelu Evidence skutečných majitelů v České republice by měl být registr zpřístupněn regulátorům i veřejnosti a podporovat transparentnost a odpovědnost.
- **Legislativní podpora** – Legislativa by měla nařídít všem právnickým osobám povinnost zveřejnit informace o skutečných majitelích, zavést mechanismy na vymáhání této povinnosti včetně sankcí za její nedodržení.
- **Silný ověřovací mechanismus** – Registr skutečných majitelů musí implementovat přísné ověřovací procesy a mechanismy, aby minimalizoval nepřesnosti. Údaje o skutečných majitelích by měly být porovnávány s údaji od příslušných regulačních úřadů a podnikatelů.
- **Přístup veřejnosti do BOR** – Zatímco BOR by měl upřednostnit transparentnost, je klíčové zajistit vysoký standard ochrany údajů. Rovnováha mezi transparentností a ochranou údajů zajistí veřejný přístup bez ohrožení práv na ochranu soukromí.

Vlády v Bosně a Hercegovině by měly prioritizovat spolupráci s ostatními státy přes bilaterální i multilaterální vztahy. To zahrnuje aktivní spolupráci s FATF, Evropskou unií a dalšími mezinárodními organizacemi na formování a dodržování mezinárodních standardů v boji proti praní špinavých peněz.

Zvláštní důraz by měl být kladen na hloubkovou kontrolu (due dilligence) zákazníků, především pak PEP. V této souvislosti je třeba dobře definovat proces kontroly ale i auditu pro posílení kvalitní kontroly. Ruku v ruce by s tím pak měly jít snahy o posílení kapacit finančních institucí formou školení, která pomohou připravit instituce na výzvy spojené s riziky PEP a jejich vztahů. Vzhledem k tomu, že je Bosna a Hercegovina v procesu integrace do EU, tyto základy stanovují rámec pro další legislativní reformy, které by sladily bosenský rámec boje proti praní špinavých peněz se standardy EU.

Posílený a robustnější rámec regulačních pokynů podpoří důslednost a sladění napříč finančními institucemi a zastavení vysoce rizikových transakcí. Lepší

vzdělávání a komunikace podpoří lepší porozumění tomu, jak procesy kolem PEP fungují, což umožní klientům lépe pochopit vládní úsilí v této oblasti a také lépe spolupracovat.

Zlepšená spolupráce mezi regulačními orgány a finančními institucemi by v neposlední řadě umožnila zavedení výrazně přísnějších opatření proti praní špinavých peněz. To by zase posílilo mechanismy vymáhání práva a podpořilo větší spolupráci, což by Bosně a Hercegovině poskytlo pevný základ pro vytvoření kvalitního rámce pro boj proti praní špinavých peněz. Tento rámec by podpořil transparentnost, odpovědnost a sladění s mezinárodními normami.



# Závěr

Absence jednotného registru skutečných majitelů (BOR) představuje významnou mezeru bosenského AML rámce, která umožňuje zneužívání právnických osob pro praní špinavých peněz, daňové úniky a další finanční kriminalitu. Zavedení veřejně přístupného registru skutečných majitelů, jak doporučují mezinárodní organizace, by významně zvýšilo transparentnost a sladění s globálními AML standardy. Implementace těchto opatření by mohla posílit finanční integritu Bosny a Hercegoviny, přitáhnout zahraniční investice a zlepšit její reputaci v mezinárodním finančním systému.

Bosna a Hercegovina i Česká republika vnímají v případně PEP zvýšené riziko nelegálních aktivit, a proto začlenily v souvislosti s těmito osobami do svých AML rámců zvýšený dohled (due diligence). Zatímco jejich regulační rámce jsou v zásadě podobné, v Bosně a Hercegovině je zapotřebí přijmout podrobnější pravidla pro finanční instituce, jak mají v případě PEP postupovat, a tím zajistit, že zákonná ustanovení budou uplatňována jednotným způsobem.

V obou zemích je možné podle platné legislativy odmítnout transakce, u nichž se nepodařilo vypořádat rizika spojená s AML, a to bez ohledu na to, zda se jedná o PEP či nikoli. Ve srovnání s Českou republikou mají finanční instituce v Bosně a Hercegovině větší flexibilitu při zavádění těchto interních standardů. Navzdory tomuto rozdílu zůstává odmítnutí podezřelých transakcí pro obě jurisdikce zásadním nástrojem při ochraně jejich finančních systémů před zneužitím a při zajištění souladu s mezinárodními standardy AML. Výměna zkušeností ohledně českého a bosenského přístupu a posílení spolupráce mezi oběma zeměmi může v obou zemích zvýšit účinnost opatření proti praní špinavých peněz.